

В.І. Петренко, Р.Г. Процюк, І.П. Тарченко, Ю.М. Бондаренко,
Д.В. Добрянський, Н.В. Тарченко

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, Київ

Страждальна історія протитуберкульозних санаторіїв Боярки

У статті описано історію курортної Боярки-Будаївки та її знаменитих мешканців наприкінці XIX ст. Тривалий час ця місцевість була основним кліматичним курортом киян. У 1882–1883 рр. у Боярці з ініціативи провідних професорів медичного факультету Київського університету св. Володимира, зокрема Ф.Г. Яновського, з'явився Кліматичний лікувальний заклад. 1899 року в дачному селищі засобами Єврейського благодійного товариства на дачі генерала Олексія Шпіллера відкрили санаторій для лікування хворих на сухоти євреїв. Згодом його закрили. У 1903 році на дачі селянина Григорія Науменка організували літню колонію «Боярка». У 1913 р. розпочав діяти санаторій в урочищі Піски, а у 1920-му — заклад для дорослих, хворих на сухоти. У 1921-му на дачі боярця Миколи Бурляя запрацював ще один санаторій, який невдовзі закрили, а дітей перевели в Пущу-Водицю. Тривалий час у Боярці на території нинішнього парку Перемоги працював санаторій «Барвінок». Нині він функціонує за межами міста, вглибині Боярського лісу.

Ключові слова

Боярка, Будаївка, Ф.Г. Яновський, сухоти, санаторій.

«Хто не знає свого минулого, той не вартий майбутнього»

Максим Рильський

Передмова

Вимощеною бруківкою вулицею цокають копита. Довгі спідниці підмітають жовте листя. Повітря пронизують золотаві промені сонця, які зникають за лісом. Розливається, бадьорить запах сосни. Чути далеке гудіння — із Києва прибуває на станцію «Боярка» черговий потяг. На вулиці перед залізницею шикуються візники. Чекають на пасажирів, які ось-ось залишать лоно залізної машини, вийдуть на перон і вдихнуть цілющого осіннього повітря. Потяг усе ближче — свище, пихкає і врешті-решт зупиняється, тяжко сопучи жаром. На «площадку» — так дачники називають низький перон — виплескується різнобарвна юрба. Кого тут тільки нема! Чоловіки з портфелями в строгих костюмах розстібають коміри сорочок, розслабляють вузли краваток: наразі вихідні, можна відчувати себе вільними. Гарно

вбрані пані у величезних капелюхах, прикрашених штучними квітами. Руки, зтягнуті в модні рукавички. Кондуктори підтримують поважних пасажирок, поки ті спускаються залізними сходами. Дитячі оченята в очікуванні свободи палають. Ось-ось вони несамовито гасатимуть, запускатимуть повітряних зміїв, лазитимуть по деревах, адже давно очікувана свобода — ось вона!

Юрба прямує до візників. Чути голоси: «На Липки» чи «На Хрещатик, добродію»...

Вулиці тут мають такі самі назви, як у Києві. А чому б і ні, якщо в Боярці відпочивають кияни. Отож і вирішили створити собі міні-Київ, тільки ліпший, значно ліпший, затишніший, чистіший. І без столичної метушні. Власне, Київ для життя, а не роботи.

Сонце сідає все нижче. Ось останні промінчики фарбують у золото кущі, паркани, стіни казкових дерев'яних будиночків...

Такою була курортна Боярка наприкінці XIX ст.

Фото 1. Краєзнавчий музей імені Миколи Островського. 2016 р.

Історія Боярки-Будаївки

Пошуки відомостей про оздоровлення хворих на сухоти в Боярці ми розпочали з вивчення історії власне міста. Нині там працює Краєзнавчий музей імені Миколи Островського, відкритий 1964 р. в школі № 2 (фото 1). Теплої осінньої днини завітали в сховище, де зібрано понад 11 тисяч предметів основного і науково-допоміжного фонду, нумізматики, живопису, археології. Привітні співробітники охоче розповідають про людей і визначні пам'ятки Боярки на різних етапах розвитку.

Місто має давню й самобутню історію. Археологічні знахідки свідчать про те, що у VIII–VII ст. до н. е. на зелених берегах річки Притварки жили скіфи-хлібороби. З плином часу тут виникло поселення Будаївка. Перша згадка про нього з'явилася в історичних документах на початку XVI ст. У цей час його територія перебувала під владою Литви. За умовами Люблінської унії 1569 р., селище з прилеглими землями передали під владу Польщі. На початку XVII ст. Будаївка належала польському магнатові Ко-

рецькому, а потім її князеві Костянтину—Василію Острозькому. У 1648 р. під час визвольної боротьби українського народу під проводом Богдана Хмельницького Будаївку визволили від польської шляхти, а 1649-го включили до складу Білогородської сотні Київського полку. Спочатку її землі належали Київському Михайлівському монастиреві, а потім Києво-Печерській лаврі [1, 6].

Спустошене монастирське селище з часом відродилося. І в 1740 р. тут уже існувало село. Майже всіма селами Київщини на той час володіли монастирі. Церковні общини будували церкви та парафіяльні школи, де навчалася частина селянських дітей. Наставниками були місцеві священники. Монастирі поступово забирали найродючіші землі, облаштовували господарські двори, на греблях споруджували млини.

У 1786 р. після проведеної за Катерини II секуляризації монастирські землі перейшли до державної скарбниці, село з лаврського перетворилося на казенне (державне), а будаївці — на «казенних людей». Від 1845-го Будаївка входила до складу Білогородської волості Київського повіту.

У 1855 р. звели Свято-Михайлівську дерев'яну церкву, а в 1901-му поряд зі старою з'явилася нова, яка діє й нині [1, 5].

Біля храму залишки цвинтаря, де збереглося дев'ять кам'яних надгробків. Ми відвідали церкву і старий цвинтар (фото 2).

Там покоїться міщанин Фома Осипов (1847—1913), який створив мальовничий ставок, названий на його честь Йосипським, і облаштував там чудову зону відпочинку. Збереглася могила мецената Флавіана Дмитровича Василевського (1847—1901) — засновника санаторію в Києві, дитячого притулку в Боярці й стипендій у кількох інститутах столиці. Кілька років він жив на дачі в Боярці. Тяжко хворів на туберкульоз,

Фото 2. Свято-Михайлівська церква на березі Йосипського озера. Праворуч стародавній церковний цвинтар. 2016 р.

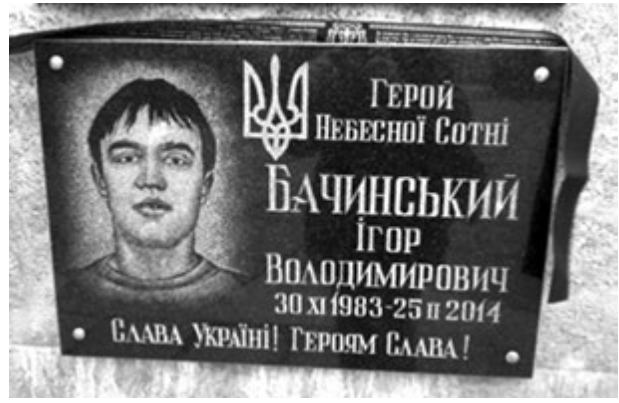

Фото 3. Меморіальна дошка на території музею. 2016 р.

помер у 54 роки. Заповідав дачу під сирітський притулок.

Біля церкви спочиває вічним сном Володимир Самійленко (1864–1925) — видатний український поет, сатирик, драматург, перекладач. Він дуже любив Україну і все життя боровся за національне відродження. Після жовтневого перевороту емігрував у Галичину, а 1924 р. повернувся, смертельно хворий, і останні місяці провів на дачі в Боярці. Його провідували Максим Рильський, Павло Тичина, Людмила Старицька-Черняхівська, Марія Грінченко [1].

Експозиція музею постійно оновлюється, на жаль, часто трагічними свідченнями сучасної історії. Багато уваги надають збиранню інформації і документів про земляків. Відчуття тривоги охопило нас біля стенду, присвяченому подіям, які нині відбуваються на сході України. Пробиті кулями каски, одяг, залишки снарядів, світліни та інші свідчення війни, привезені земляками, учасниками АТО. На стенді боярець — Герой Небесної сотні (фото 3).

Боярські дачі та їхні знамениті мешканці

Нова сторінка в житті Боярки-Будаївки розпочалася з будівництва в 60-х роках XIX ст. залізниці Київ—Фастів, яка проходила через Будаївку. Вона дістала назву від сусіднього села Боярки (нині Тарасівка). Отже, сучасна Боярка утворилася завдяки злиттю двох населених пунктів — стародавнього поселення Будаївки і дачного селища Боярки.

Перші дачі на боярському Хрещатику споруджували багаті кияни для власного користування. Згодом столичні підприємці й місцеві заможні селяни зводили їх, щоб здавати в оренду. У 1909 р. дачна місцевість умовно поділялася на чотири масиви: перший — напроти залізничної станції, на Хрещатику і Липках (майже сотня садиб), другий — за станцією (37 дач), третій — за ставком (10 садиб), четвертий — на Пісках

(67 будинків). Масив на Пісках розташовувався в південній частині села, на горі навпроти городища, в напрямку Глевахи. Там зводили дачі селяни [1].

Киянам дуже полюбилася ця затишна й квітуча місцина. На боярських дачах щоліта відпочивали до десяти тисяч городян. У смарагдовому лісі дихали свіжим повітрям, купалися в озерах із пляжами, купальнями й рятувальною службою, каталися на човнах, пили кумис і кефір місцевого виробництва. Мало того, ходили до театру, де проводили музичні вечори та літературні читання, тобто там вирувало наповнене щастям життя.

Прекрасний сосновий ліс, що розкинувся вздовж дач, був особливо корисний людям із захворюваннями легень. Отож Боярка набула популярності як кліматичний курорт не тільки для киян, а й іногородніх. Тим паче, що ціни на житло були помірними. Так, у 1913 р. трикімнатну дачу можна було недорого найняти на цілий сезон.

Тривалий час Боярка фактично залишалася єдиним дачним селищем для киян. Але з появою нових дач біля Києва — в Святошиному, Дарниці, Пуці-Водиці та ін. — потік відпочивальників у Боярку дещо скоротився. А втім, вона все ж таки залишалася головним місцем відпочинку. Сплативши лише 24 копійки за проїзд і зручно влаштувавшись у вагоні одного з потягів Південно-Західної залізниці, подорожній невдовзі опинявся в милій серцю провінції.

Крім того, від травня до жовтня на цій ділянці курсували й спеціальні дачні потяги. Цікаво, що неподалік від Боярського вокзалу управління Південно-Західної залізниці по четвергах і неділях влаштовувало безплатні концерти залізничних оркестрів і хору.

У Боярці жили або ж відпочивали багато видатних людей та київських багатіїв. З нею пов'язане життя письменника й художника М.К. Пимоненка, актриси М.В. Заньковецької,

поета С.Я. Надсона, поета і перекладача І. Білоуса, композитора М. Лисенка, письменника І. Еренбурга, сімей Булгакових, єврейського письменника Шолом-Алейхема, М. Грушевського, артиста Мар'яненка, історика Д. Дорошенка, письменника Б. Грінченка, академіка В. Вернадського, композитора П. Козицького, уже згаданого публіциста, письменника і поета В. Самійленка та багатьох інших [3, 4].

Роль професора Ф.Г. Яновського в створенні курортів для лікування сухот у Боярці

У 1882–1883 рр., за ухвалою Медичного департаменту Міністерства внутрішніх справ Російської імперії, у Боярці з'явився кліматичний лікувальний заклад. Ініціаторами створення оздоровчого центру були професор Ф. Меринг, доктор медицини С. Алфер'єв.

Розвиток санаторно-курортної справи в Україні пов'язаний із Ф.Г. Яновським. Завдяки ініціативі провідних професорів медичного факультету Київського університету В.Г. Високовича, В.П. Образцова, Ф.Г. Яновського та М.Д. Стражеска на початку ХХ ст. було засновано Київську школу терапевтів, яка відіграла важливу роль у справі боротьби з туберкульозом. Зокрема, провідне місце в дослідженнях Ф.Г. Яновського займала проблема туберкульозу. Учений вніс чимало нових даних про етіологію та патогенез туберкульозу легень, його діагностику, клініку, лікування і профілактику [2].

Ф.Г. Яновський одним із перших в Україні розпочав пропагувати методи індивідуальної профілактики туберкульозу. Великого значення надавав підвищенню санітарної культури населення як основного чинника в боротьбі з небезпечною хворобою. У 1891 р. опублікував першу в Україні доступну для широкого загалу популярну брошуру «Про сухоти». Власне, з перших років діяльності, ставши членом Комісії медичних народних читань у 1885-му, пропагував медичні знання, читав лекції для народу в Контрактовому домі. Піклувався про створення притулку для безнадійно хворих на туберкульоз [2].

У 1909 р. в Росії створили Лігу боротьби з туберкульозом. Серед її першочергових завдань було поширення відомостей у народі про шляхи зараження туберкульозом, важливість своєчасного й наполегливого лікування, створення спеціальних лікувальних та благодійних установ і санаторіїв. Держава майже не займалася боротьбою з туберкульозом. Отож у 1909 р. на кошти громадськості почали засновувати поодинокі протитуберкульозні медичні заклади. У Києві заснували невеликий осередок боротьби з тубер-

кульозом, а саме: Товариство надання допомоги бідним сухотним євреям та відділення Ліги боротьби з туберкульозом. Одним із активістів Всеросійської ліги боротьби з туберкульозом був Ф.Г. Яновський, який розвинув бурхливу діяльність щодо реалізації її завдань. Так, у 1912 р. вийшло майже 100 тис. листівок на тему боротьби з цією смертельною недугою. Проводили Дні Білої квітки та Білої ромашки, збирали кошти для лікування хворих на сухоти. Завдяки великій роботі згаданої Ліги, саме професору Ф.Г. Яновському, вперше в Україні з'явилися санаторії в Боярці та Пущі-Водиці [2].

Боярський кліматичний лікувальний заклад. Перші спроби облаштування санаторіїв для хворих на сухоти

Науковці вважали, що саме ця територія має цілющу силу, оскільки там особлива комбінація дерев та трав.

Зі статуту Боярського Кліматичного лікувального закладу дізнаємося, що в сосновому лісі звели кілька санаторних будівель. Лікували мінеральними водами, простими, сольовими та грязьовими ваннами, кумисом тощо. Передбачалося будівництво ще й житла. Очевидно, це був комплекс дерев'яних будиночків [1]. Поодинокі різьблені будиночки (колишні дачі) збереглися до нашого часу (фото 4).

Інформацію про організацію санаторної справи в Боярці почерпнули з історичних матеріалів, які зберігаються в Державному архіві Київської області. На жаль, їх дуже мало.

У 1899 р. в Боярському дачному селищі коштом Єврейського благодійного товариства відкрили санаторій для лікування хворих на туберкульоз євреїв. Головою товариства була А. Бродська, товаришами голови — барон В. Гінзбург і лікар Є. Скловський. Заклад облаштували на дачі генерала О. Шпіллера. Однак боярці були невдоволені таким сусідством. У численних зверненнях до Київського губернатора просили перенести санаторій у безпечніше місце [7].

За таких обставин стараннями головного лікаря санаторію Євгена Львовича Скловського у 1903 р. відкрили безплатну літню колонію для хворих на туберкульоз євреїв. Розмістили її на недобудованій дачі селянина Григорія Науменка, яка стояла в сосновому лісі в напрямку села Глевахи [7].

Колонія мала назву «Боярка». Привезли десять декерівських бараків (фото 5). Спочатку там лікували 29 хворих. І знову розпочалися проблеми: селяни писали скарги в різні установи, зокрема до поліцейської управи, мотивуючи загрозою зараження туберкульозом. Річ у тому,

Фото 4. Стара дача — колишній корпус санаторію. 2016 р.

Фото 5. Декерівські бараки

Фото 6. За високим парканом на території колишнього санаторію «Лісовий» сховався завод «Світ саун». Поряд озеро. 2016 р.

що санаторій розташувався поблизу порослого верболозом болота, від якого брав початок струмок, водою якого користувалися селяни. Але колонія продовжувала існувати за рахунок пожертвувань, зібраних благодійними товариствами у Дні Білої квітки або Білої ромашки та під час інших добродійних заходів. Після революції тут оздоровлювали хворих на туберкульоз учнів ремісничих училищ Києва.

1913 р. в урочищі Піски за сприяння Товариства надання допомоги бідним євреям відкрили санаторій на 120 ліжок [9]. Старожили Будаївки розповіли, що на сухій піщаній землі ріс сосновий ліс. Це був солідний медичний заклад. Працювали там старший лікар, по два ординатори, лікарі-інтерни, фельдшери, завідувач господарством, економ, хазяйка, інша обслуга. За потреби з Києва запрошували консультантів, стоматолога. Керував санаторієм доктор медицини М.М. Гершунь, старшим лікарем був Д.Я. Епштейн.

Схоже, що спадкоємцем санаторію став дитячий заклад для лікування кісткового туберкульозу «Лісовий», відкритий у 1957 р. На жаль, у 1978-му він припинив існування. Нині тут за високим парканом ховається завод «Світ саун».

Ми познайомилися з місцевою жінкою, яка пам'ятає цей санаторій, а поряд із ним чисте казкове озеро з човнами для прогулянок, улюблене місце розваг боярців (фото 6).

1920 р. відкрили санаторій для хворих на сухоти дорослих. Ймовірно, розташувався він, а також згадані нами колонії для хворих євреїв на сухоти на території нинішнього Київського обласного протитуберкульозного диспансеру, тобто на вул. Комсомольській, 23 (фото 7, 8). За інформацією старожила, там була синагога (за радянських часів — хірургічне відділення). До слова, в 1963 р. організували санаторій «Боярка» для хворих на туберкульоз дорослих. Збереглися приміщення їдальні та кухні (фото 9). У 1973-му санаторій реорганізовано в Київську обласну туберкульозну лікарню № 3, яку в 1987—1988 роках реконструювали і добудували, перейменували на Київську обласну туберкульозну лікарню № 1. Нині це протитуберкульозний тубдиспансер.

Цікаву інформацію ми отримали в архіві ще про один заклад, який з'явився 28 травня 1921 р., — Боярський санаторій № 78 для дітей, хворих на анемію та з неактивними формами туберкульозу. Попервах він розташувався на дачі

Фото 7. Головний корпус санаторію. Праворуч барачні приміщення. Нині це корпуси санаторію. 2016 р.

Фото 8. Стародавні будинки санаторію, які функціонують і нині. Праворуч клінічна лабораторія. 2016 р.

Фото 10. Парк Перемоги. Колишня територія дитячого санаторію «Барвінок». 2016 р.

Фото 9. Приміщення харчоблоку. Кухня, літня їдальня. 2016 р.

місцевого жителя Миколи Бурляя [8]. Головним лікарем був О.М. Слонімський. Лікували дітей радянських службовців, сиріт, 5 % склали місцеві жителі. Санаторій був розрахований на 150 ліжок. За даними акту ревізійного обстеження райсануправління, умови для проживання та лікування дітей були незадовільними. Юні пацієнти спали в тісних бараках на старих дерев'яних або металевих ліжках, привезених із Харкова, чи на тапчанах. Не було вбиральні. Іноді на одному ліжку спало по двоє дітей. Годували п'ять разів на день, бракувало молока, але м'ясо їли щодня. Нерідко продукти, зокрема картоплю та інші овочі, купували у місцевих жителів. Історії хвороби не вели, дані про хворих лікар записував просто в зошиті. Персоналу було 22 особи. Часом співробітники не отримували зарплати, траплялися випадки крадіжки майна та харчів. Отже, райсануправління вирішило закрити заклад № 78 і перевести дітей у санаторій в Пущі-Водиці [8].

Від 1921 р. почали відкривати санаторії для тубінфікованих хворих та для лікування легеневого туберкульозу в Пущі-Водиці, Святошиному, в Києві (на вул. Кирилівській, Тверській, Відрадній, Лапинського) та в інших містах України.

Фото 11. Одне з приміщень дитячого санаторію «Барвінок». Праворуч колишня школа, де працює мерія Боярки. 2016 р.

Фото 12. Сучасний санаторій «Барвінок». 2016 р.

Боярці пам'ятають санаторій «Барвінок», де також лікували дітей, хворих на туберкульоз (фото 10). Спорудили його 1909 р. на території нинішнього парку Перемоги та Боярської мерії [10]. Працював багато років. У листопаді 1932 р. почав діяти залізничний дитячий протитуберкульозний заклад. Наприкінці 1920-х керівництво Південно-Західної залізниці почало викупувати старі дачі під санаторій, який згодом назвали «Піонером». 1960-му його перейменували на «Барвінок» і надали статусу всесоюзного лікувального закладу [1]. 1968-го відкрили школу для

хворих дітей, яка пропрацювала до 1978-го. Збереглися корпуси санаторію, які були розташовані в колишніх дачах заможних боярців (фото 11). На вивільненій території у середині 1980 років облаштували парк «Перемога». У приміщенні колишньої школи розмістився виконком Боярської міської ради. На землях санаторію «Барвінок» збудували завод рахувальних машин, відділення зв'язку. Колись там був чудовий яблуневий сад. Нині санаторій «Барвінок» виведено за межі міста, вглиб Боярського лісу (фото 12). Там лікують дітей без активних виявів хвороби.

Конфлікту інтересів немає. Участь авторів: концепція, редагування тексту, загальне керівництво — В.І. Петренко; обробка матеріалу, технічне редагування, оформлення списку літературних джерел — Р.Г. Процюк; робота з архівними матеріалами, контакти з мешканцями Боярки, написання тексту, анотацій — І.П. Тарченко; технічне редагування, робота з фотоматеріалами, загальне оформлення, редагування та переклад анотацій — Д.В. Добрянський; збір матеріалу, допомога в технічному оформленні статті, робота з літературними джерелами — Ю.М. Бондаренко; автор світлин, художній редактор, автор передмови, робота з архівними матеріалами — Н.В. Тарченко.

Список літератури

1. Акт обследования состояния и деятельности Боярского детского санатория от 14–15/VIII-1921 г.— Державний архів Київської області. «Губ ККРКИ». Р. № 289, Оп. 1, Д. № 101, С. 452–454, 319–321.
2. Катерина Пхайко. Ода Будаевке, которая исчезла с карты земли, но не исчезла с истории [Електронний ресурс] / Режим доступу http://migg.kiev.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=1199&Itemid=111.
3. Лисенко С.М. Боярка. Історико-краєзнавче видання.— К.: Пошуково-видавниче агентство «Книга Пам'яті України», 2006.— 120 с.
4. Лисенко С. Будаївська парафія (середина XIX — початок

- XX ст.) // Правобережний щорічник. — Вип. III. — Біла Церква, 2004. — С. 5—56.
5. Лисенко С. Деякі історичні відомості про місто Боярку (від найдавніших часів до початку XX ст.) // Правобережний щорічник. — Вип. II. — Біла Церква, 2003. — С. 10—24.
  6. Малышевский И.И. Село Будаевка // Киевские еспатриальные ведомости. — К., 1881. — № 46, 47. — С. 8—9.
  7. Музей Николая Островского в городе Боярке / Отв. за вып. А.А. Кияница. — К., 1987. — С. 28.
  8. Об устройстве в с. Боярка Киевского уезда санатория для чахоточных больных. 28 августа 1900 г. — 29 сентября 1900 г. / Держ. арх. Київської області. Ф. № 1, Оп. № 274, Д. № 882.
  9. О регистрации Устава «Киевского общества для борьбы с чахоткою и бугорчаткой в изменённом уставе». 1912 г. — Держ. арх. Київської області. Ф. № 10, Оп. 1, Ед. Хр. № 498.
  10. Фещенко Ю.І., Мельник В.М., Приходько А.М. Корифей української медицини академік Феофіл Гаврилович Яновський. До 150-річчя від дня народження Ф. Яновського // Укр. пульмонолог. журн. — 2010. — № 2. — С. 5—11.

В.И. Петренко, Р.Г. Процюк, И.П. Тарченко, Ю.М. Бондаренко, Д.В. Добрянский, Н.В. Тарченко
Национальный медицинский университет имени А.А. Богомольца, Киев

Страдальная история противотуберкулезных санаториев Боярки

В статье описывается история курортной Боярки-Будаевки и ее знаменитых жителей в конце XIX в. Долгое время эта местность была единственным климатическим курортом для киевлян. В 1882—1883 гг. в Боярке появляется Климатическое лечебное учреждение, инициаторами создания которого были ведущие профессора медицинского факультета Киевского университета св. Владимира, в частности Ф.Г. Яновский. В 1899 г. в дачном поселке средствами Еврейского благотворительного общества на даче генерала Алексея Шпиллера был открыт санаторий для лечения больных туберкулезом евреев. Позже его закрыли. В 1903 г. на даче крестьянина Григория Науменко появляется летняя колония «Боярка». В 1913 г. открывается санаторий на массиве Пески, в 1920 г. — санаторий для взрослых, больных туберкулезом. В 1921 г. на даче жителя Боярки Николая Бурляя организуется еще один санаторий, который вскоре закрыли, а детей перевели в Пущу-Водицу. Долгое время в Боярке на территории нынешнего парка Победы работал санаторий «Барвинок». Сегодня он работает за пределами города, в Боярском лесу.

Ключевые слова: Боярка, Будаевка, Ф.Г. Яновский, туберкулез, санаторий.

V.I. Petrenko, R.G. Protsiuk, I.P. Tarchenko, Yu.M. Bondarenko, D.V. Dobriansky, N.V. Tarchenko
O.O. Bogomolets National Medical University, Kyiv

Sorrowful history about TB sanatoriums in Boyarka

The article describes the history of the resort Boyarka (Budaevka) and its famous inhabitants in the late 19th century. For a long time, this region was the only climatic resort for the people of Kiev with special healing air of a pine forest, a combination of trees and grasses, which contributed to the successful treatment and recovery of patients with chronic respiratory diseases. In the years 1882—1883 in Boyarka appears the Clinical medical institution, the initiators of which were the leading professors of the medical faculty of the Kiev University of St. Vladimir, in particular F.G. Yanovsky. In 1899 with settlements from the Jewish charitable society in the summer house of General O. Spiller a sanatorium was opened for the treatment of patients of Jewish origin with tuberculosis. Later it was closed. In 1903, a summer colony of Boyarka appeared at the summer house of a peasant Grigory Naumenko. In 1913 a sanatorium was opened in the massif Peski. There are evidences about the organization of a sanatorium for adults suffering from tuberculosis in 1920. In 1921, another sanatorium was organized at the summer house of Boyarka's resident N. Burlyai, which was soon closed down, and the children were transferred to the sanatorium of Pushcha Voditsa. For a long time in Boyarka on the territory of Victory Park worked sanatorium «Barvinok», which was closed in 1978. Today he again works outside the city in the depths of Boyarsky Forest.

Key words: Boyarka, Budaevka, Yanovskiy, tuberculosis, sanatorium.

Контактна інформація:

Петренко Василь Іванович, д. мед. н., проф., зав. кафедри фізіатрії та пульмонології
01601, м. Київ, бульв. Т. Шевченка, 13
E-mail: ft@nmu.kiev.ua

Стаття надійшла до редакції 7 квітня 2017 р.